

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону «Про внесення змін та доповнень до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо вдосконалення відповідальності за правопорушення у сфері лісокористування та протидії незаконному обігу деревини»

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Незаконна вирубка деревини в Україні була і продовжує залишатися серйозною проблемою, яка має негативний вплив як на довкілля, так і на економіку держави. Незаконна вирубка призводить до знищення лісів, які відіграють важливу роль у збереженні біорізноманіття та балансу екосистем, а також парків, скверів, що мають неабияке значення для забезпечення права громадян на здорове, чисте і стійке навколишнє середовище в населених пунктах.

Наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС), у свою чергу, вимагає враховувати їхню нормативну базу.

Зокрема, Регламент Європейського Парламенту та Ради від 20.10.2010 № 995/2010 «Про обов'язки операторів, які розміщують лісоматеріали та продукцію з деревини на ринку» накладає обов'язки на операторів, встановлюючи вимоги до того, як деревина, що вивозиться на експорт, має бути закуплена та контрольована, щоб запобігти нелегальній вирубці.

Статтею 360 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами передбачено, що сторони розвивають і зміцнюють співробітництво з питань охорони навколишнього середовища й таким чином сприяють реалізації довгострокових цілей сталого розвитку і зеленої економіки.

У додатку XXX до Угоди про асоціацію визначено одним з кроків «прийняття національного законодавства» з урахуванням Директиви ЄС від 21.05.1992 № 92/43/ЄС «Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори», яка регулює питання, пов'язані зі збереженням та покращенням стану біорізноманіття за рахунок збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори на території ЄС.

Реалізація цих кроків потребує якісного законодавчого регулювання для невідворотності покарання за порушення у сфері лісокористування та протидії незаконній вирубці деревини.

Україна вжила деякі кроки на цьому напрямі, у тому числі посиленням заходів контролю та збільшенням штрафних санкцій. Разом із тим законодавче регулювання кримінальної відповідальності згідно зі ст. 246 Кримінального кодексу України залишається недосконалим та складним у застосуванні на практиці.

По-перше, назва статті «Незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу» не узгоджується з її диспозицією, викладеною в частині першій, у якій мова йде про незаконну порубку дерев і чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, тобто предметом правопорушення є не ліс, а дерева

чи чагарники. Кримінальна відповідальність за незаконну заготовівлю очерету, внаслідок чого довікллю заподіюється істотна шкода, у тому числі через знищення природних оселищ та видів природної фауни і флори не передбачена.

По-друге, виникає парадоксальна ситуація, коли кваліфікація кримінальної відповідальності за цією статтею залежить не від факту незаконного вирубування дерев або чагарників, чим довікллю заподіюється істотна шкода, а від місця, де їх зрубано. Тож навіть незаконне вирубування дерев у парках, скверах, що становлять виняткову соціальну значущість для громад і населення, створює неабиякий негативний резонанс у суспільстві, за наявного правового регулювання не розцінюється як кримінальне правопорушення проти довіклля.

По-третє, внаслідок недосконалості цієї статті у частині відповідальності за незаконне перевезення, зберігання, збут лісу, відповідно до редакції якої не достатньо встановити факт, що дерева або чагарники перевозяться без будь-яких документів, які підтверджують законність їх походження, а необхідно попередньо довести, що їх зрубано незаконно (тобто встановити місце рубки), приписи закону в цій частині застосовуються лише в поодиноких випадках, як правило, коли правопорушників затримано безпосередньо на місці чи біля місця незаконної вирубки.

У цьому контексті неможливо встановити наявності саме істотної шкоди, яку спричинило незаконне перевезення, зберігання чи збут незаконно зрубаних дерев або чагарників, як цього вимагає ч. 1 ст. 246 Кримінального кодексу України, оскільки вищенаведені дії самі по собі (наприклад перевезення) не заподіюють шкоди довікллю та не перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з їх незаконною порубкою.

Більше того, за відсутності нормативного орієнтира щодо визначення обсягу вирубанної деревини неможлива кваліфікація діяння як вчиненого у значному розмірі або ж такого, що потягнуло за собою тяжкі наслідки.

Мізерні адміністративні санкції, які в багато разів нижчі заподіяної природі шкоди, також не сприяють превентивній функції та попередженню вчинення адмінправопорушень у цій сфері.

Поєднання існуючих несуворих санкцій та можливостей уникнути відповідальності через недосконалість законодавства призводить до того, що більшість із виявлених кримінальних правопорушень проти довіклля складають кримінальні правопорушення, пов'язані із вирубкою лісів. Більше того, кожна десята особа, яка вчиняє це кримінальне правопорушення раніше вже вчиняла кримінальне правопорушення.

Так, у 2021 році який є більш об'єктивним для порівняння, із зареєстрованих 5,4 тис. кримінальних правопорушень проти довіклля 2,8 тис. за ст. 246 КК України. З направлених до суду 1,2 тис. обвинувальних актів у цій сфері, 577 за фактами незаконної вирубки лісів. Аналогічна тенденція зберігається і в поточному році (із зареєстрованих упродовж січня-липня 2023 року 3,1 тис. проти довіклля 1,5 тис. зареєстровано за ст. 246 КК України, з направлених до суду 754, відповідно 358 за

ст. 246 КК України).

2. Мета і завдання законопроекту

Метою законопроекту є удосконалення кримінальної та адміністративної відповідальності за незаконну порубку, що дозволить більш ефективно застосувати відповідні положення законодавства на практиці, у тому числі забезпечити дотримання принципу диференціації покарань за правопорушення різної тяжкості.

Пропонується розмежувати як окремі правопорушення незаконні дії, пов'язані із вирубуванням, пошкодженням або знищенням дерев чи чагарників, заготівлею очерету, та діяння, які пов'язані з перевезенням, зберіганням чи збутом дерев, чагарників або деревини, законність походження яких не підтверджується.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Законопроектом пропонується удосконалити Кримінальний кодекс України та Кодекс України про адміністративні правопорушення в частині притягнення до відповідальності за порушення правил вирубування дерев, чагарників, заготівлі очерету, диференціації покарань залежно від спричинених наслідків. Надати право складати адмінпротоколи за ст.ст. 65, 65-2 КУпАП органам поліції, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів та приймати постанови за ст. 65-2 КУпАП (Перевезення, зберігання, збут дерев, чагарників або деревини, законність походження якої не підтверджується) судам (суддям).

4. Стан нормативно-правової бази в зазначеній сфері правового регулювання

У цій сфері правового регулювання діють Кримінальний кодекс України та Кодекс України про адміністративні правопорушення.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація запропонованого проєкту Закону України не потребує додаткових витрат із Державного бюджету України.

6. Запобігання корупції

У законопроекті немає правил і процедур, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень.

7. Прогноз соціально-економічних наслідків прийняття проєкту Закону

Прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін та доповнень до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо вдосконалення відповідальності за правопорушення у сфері лісокористування та протидії незаконному обігу деревини» дозволить забезпечити ефективний правовий захист довкілля від незаконної вирубки дерев та чагарників, заготівлі очерету, їх незаконного обігу.

